

سال سیزدهم / پاییز ۱۴۰۳

تأثیر رسانه‌ها در حصول به دولت شفاف بنیان

• فاطمه جنگجو^۱، رویا معتمد نژاد^۲، حسینعلی کلهر^۳

تاریخ دریافت: ۰۲/۹/۴، تاریخ تایید: ۰۳/۳/۲۲

DOI: [10.22034/SCM.2024.426943.1696](https://doi.org/10.22034/SCM.2024.426943.1696)

چکیده

نظام سیاسی مردم سالار در ساختار خود مستلزم تحقق سه شرط: توجه به آگاهی مردم، شفافیت و پاسخ‌گویی و نظارت است. این پژوهش با بررسی مولفه‌ها و ساختار تکوین دولت شفاف در پی یافتن پاسخ سوالاتی: الف) نقش شفافیت در ضابطه‌مند کردن روابط بین دولت و رسانه‌ها چیست؟ ب) آزادی رسانه‌ها تا چه حدی در حصول به دولت شفاف بنیان نقش دارد، می‌باشد. نتایج این پژوهش با بهره‌گیری از روش توصیفی تحلیلی و جمع‌آوری اسناد کتابخانه‌ای حکایت از این دارد که یکی از مولفه‌های مهم اصل دولت شفاف بنیان، انتشار به‌موقع اطلاعات با سوق به سمت دولت شفاف بنیان است که در قالب‌های مدرن در فضای مجازی با پلتفرم‌های مبتنی بر وب، اینترنت و برنامه‌های عمومی صورت می‌پذیرد. به بیانی اصطلاح "رسانه" یک برجسب خاص انعطاف‌پذیر در محیط دیجیتال است و می‌تواند برای پوشش هر چیزی از سازمان‌های رسانه‌های سنتی گرفته تا وبلاگ‌ها و رسانه‌های اجتماعی و سایر برنامه‌های کاربردی دیجیتال استفاده شود. دولت شفاف بنیان نیازمند نهادهای پاسخگو، رسانه آزاد و جامعه مدنی قوی است. واضح است که این نهادها از کشوری به کشور دیگر متفاوت هستند و در هر موقعیت و مجموعه‌ای از مسائل متفاوت است. لذا در این پژوهش سعی شده است بصورت نمودار ضمن تبیین ارتباط بین مولفه‌های دولت شفاف بنیان، نقشی که رسانه‌ها در حصول به دولت شفاف بنیان دارند را نیز تبیین نمائیم.

واژگان کلیدی: پاسخگویی، دولت شفاف بنیان، رسانه‌های گروهی، مدل پارادایمی شفاف سازی.

^۱ دانشجوی دکتری حقوق عمومی دانشگاه تبریز، مدرس دانشگاه، jangjookhf@gmail.com

^۲ دکترای حقوق، دانشیار دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران، ro-motamed@hotmail.com

^۳ دکترای حقوق عمومی دانشگاه تبریز، مدرس دانشگاه علامه طباطبایی، h.k137020@gmail.com

بیان مسئله

دولت شفاف بنیان نیازمند نهادهای پاسخگو، رسانه آزاد و جامعه مدنی قوی است. واضح است که این نهادها از کشوری به کشور دیگر متفاوت هستند و در هر موقعیت و مجموعه‌ای از مسائل متفاوت است. با اینحال، با در نظر گرفتن مشکلات تعمیم، موضوعات روشنی در ارتباط با رسانه‌ها و دولت شفاف بنیان ظاهر می‌شود. در میان بسیاری از سازمان‌های رسانه‌ای در سراسر جهان - از جمله در کشورهای عضو، نسبت به (OGP)^۱ ناآگاهی وجود دارد. این با تردید در مورد انگیزه‌ها و عمق تعهدات دولت برای شفافیت بیشتر همراه است. اقدامات برخی از دولت‌ها برای محدود کردن آزادی بیان یا اجرای ضعیف سیاست‌های باز، این شک و تردید را تقویت می‌کند. علاوه بر این، سازمان‌های رسانه‌ای با چالش‌های خود در توسعه مهارت‌ها و منابع برای کشف دولت شفاف بنیان از طرف مردم مواجه هستند. آنها همچنین در اتخاذ روش‌های بازتر گزارش‌دهی و مسئولیت‌پذیری بیشتر خود با چالش‌هایی مواجه هستند. رسانه‌ها عمدتاً در بحث در مورد مشارکت دولت شفاف بنیان و عملکرد کشورهای عضو غایب بوده‌اند. تا به امروز، سازمان‌های جامعه مدنی بحث‌ها را با دولت‌ها رهبری کرده‌اند، پیشرفت‌ها را زیر نظر گرفته و از جنبش دولت شفاف بنیان حمایت کرده‌اند. البته رسانه‌ها گزارش داده‌اند که دولت‌ها به دنبال بازتر بودن هستند و دیدگاه‌های خود را در مورد این جاه‌طلبی ارائه کرده‌اند. با اینحال، گزارش‌های خبری رایج بسیار کمی از تعهدات، داستان‌هایی که از اطلاعات منتشر شده به دست می‌آیند، یا گزارش‌های IRM (مدیر منابع اطلاعاتی)^۲ که ابزاری برای بازخواست دولت‌ها در برابر وعده‌هایشان ارائه می‌دهد، وجود دارد. اینجا فرصت هست اگر دولت‌ها تعهدات خود را برای گشودگی بیشتر دنبال کنند، اگر رسانه‌ها مهارت‌هایی را برای تفسیر بهتر داده‌ها به نفع عموم کسب کنند و آنها را عمیق‌تر در نحوه اداره کردنشان درگیر کنند، ممکن است یک رابطه فضیلت‌آمیز حاصل شود. رسانه‌ها که توسط جامعه مدنی حمایت می‌شوند، می‌توانند به‌عنوان پل ارتباطی بین حاکمان و حکومت‌شوندگان عمل کنند، خدمات عمومی را مورد بازخواست قرار دهند (بنابراین استانداردها را بهبود بخشند) و مردم را درگیر کرده و در نتیجه دموکراسی را تقویت کنند. (Emslie, 2015:4-5)

وجود رسانه‌های متعدد در جامعه خود نمایان گر تقویت پایه‌های حکومتداری خوب است. چراکه، رشد نهادهای جامعه مدنی و احزاب، گزار به طرف حکومتداری خوب می‌باشد. برعکس

¹ Online Grocery Pickup (various companies).

² Information Resources Manager.

آن، نبود رسانه‌های آزاد و بی طرف، جامعه مدنی، آزادی بیان و شفافیت و حساب دهی از عملکردها و استراتژی‌ها خود نمایان گر حکومتداری ضعیف و متزلزل می‌باشد. (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۰-۸۲)

در دنیای امروز ادامه حیات حکومت‌ها، منوط به تحقق یک جامعه مردم سالار و کسب مشروعیت مداوم از مردم است و تحقق این هدف مهم به شکل مسالمت آمیز، بدون آگاهی آحاد مردم از وضعیت جامعه، مشارکت آنها در کلیه امور اجتماعی و شفافیت هرچه بیشتر سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با مردم غیر ممکن به نظر می‌رسد. در دستیابی به این هدف، رسانه‌ها با تولید و توزیع مطلوب اطلاعات و شفافیت بیشتر نهادهای دولتی و خصوصی، نقش زیادی در بالا بردن آگاهی و خردورزی عموم مردم به عهده گرفته و جامعه را در نیل به تعالی و ترقی همه جانبه یاری می‌کنند (بهرام زاده، ۱۳۸۲: ۳۵-۴۰). اگرچه شفافیت، با آشکارسازی اطلاعات، افزایش اعتماد را بین ذی نفعان در پی داشته اما اغلب مشاهده شده مدیران سازمان‌ها و شرکت‌ها به واسطه منافع شخصی، گروهی و سازمانی در صدد پنهان کردن قسمتی از اطلاعات بر می‌آیند. (Brandes & Darai, 2017: 189-198) در این راستا جمهوری اسلامی ایران از آغاز شکل گیری تاکنون، به اصل آزادی مطبوعات و دسترسی به اطلاعات اهمیت داده و با وجود اینکه وضع قوانین، به تنهایی باعث ایجاد رسانه‌های آزاد و دسترسی آزادانه به اطلاعات نشده، اما به لحاظ حقوقی و قانونی این امر مورد توجه قرار گرفته است. بر این اساس تئوری دولت شفاف بنیان که از شفافیت ناشی می‌شود که به جهت افزایش ارتباطات درون مرزی و بین مرزی به عنوان مسئله روز مطرح است. مفهوم شفافیت بر صلاحیت دستیابی به اطلاعات اشاره دارد و به معنای مجال نظاره کردن به محتوای درونی یک چیز، جهت پی‌بردن به آنچه در آن می‌گذرد می‌باشد. تئوری دولت شفاف بنیان به عنوان یک خط‌مشی در جهت تقویت شفافیت، مشارکت و همکاری، در سرتاسر جهان در حال گسترش است. جهت حصول و دستیابی به این هدف، مفهوم دولت شفاف بنیان با سه فاکتور عمده شفافیت، مشارکت و همیاری شرح داده شده است. ترکیب واژگانی همچون «دولت شفاف و دولت شفاف بنیان» با آزادی بیان و تبیین عملکرد حاکمیتی و دسترسی مطلوب به داده‌ها برای شهروندان نمایان می‌شود. (لینستد و نارین، ۲۰۱۰: ۳۰۱-۳۲۲) از آنجائیکه اساسی‌ترین مولفه‌های حکمرانی خوب سهل‌تر از طریق نهاد تبلیغاتی رسانه‌ها به استحضار و گوش مردم رسانیده می‌شود، می‌توان به حق گفت که رسانه‌ها در حکومتداری

مطلوب نیز نقش شایانی دارند. اصول اساسی در حکومتداری مطلوب، نحوه ارائه خدمات، توزیع اداره تصمیم‌گیری‌ها به مردم (تمرکززدایی)، سیستم قانونمداری مشارکتی، تولید برنامه‌هایی با محوریت شهروندان، تشویق خصوصی‌سازی و پر اهمیت‌تر اینکه تطبیق مدیریت نوین عامه در ارائه خدمات دولت، با لحاظ کردن اصول شفافیت، حسابداری و پاسخگویی می‌باشد. اطلاع از نهادها و پایه‌های حکومتی با ارائه نحوه خدمات یا تولیدات به شهروندان کمک شایانی در مستحکم‌تر شدن مشروعیت و توان داخلی دولت‌ها می‌شود که این امر بر سیاستگذاری‌های بیرونی دولت‌ها هم مؤثر و راه‌گشا می‌باشد (جلیلی، ۱۳۸۹: ۱۲۵). دستگاه‌های اداره عامه مثل شوراهای اسلامی، سازمان صدا و سیما در ارتباط بی‌واسطه با شهروندان پالیسی‌های (خط‌مشی‌های) حکومت را می‌توانند به بهترین وجه ممکن به منصفه اجرا برسانند. بعلاوه انعکاس تطبیق پالیسی در نحوه پیدایش برنامه‌های بعدی حکومت نیز تعیین‌کننده می‌باشد. لذا حکومت که بخش اجرائیه دولت است قوانین و مقررات بقیه شاخه‌ها را تطبیق می‌کند در همین راستا نمی‌توان از نقش نظارتی رسانه‌ها قبل و در جریان عملی‌شدن برنامه‌های دولت، به سادگی گذشت. بنابراین، دستگاه قوی اداره عامه چون با تمامی شهروندان در تماس‌اند و محور تمام بحث‌های راهبردی‌شان بحساب می‌آیند لذا عامل قوت و توان داخلی یک دولت شهروندان است. شکل‌گیری پالیسی‌های خدمات دولت‌های مدرن دموکراتیک، شهروند-محور است چرا که برنامه‌ای موفق و مؤثر برنامه‌ای است که سهم شهروندان در آن چشمگیر باشد. شهروند-محور شدن برنامه‌ها و استراتژی‌ها بدون استفاده از قدرت رسانه‌ها، کاری بس دشوار است. به همین علت رسانه‌ها در جوامع دموکراتیک مردم سالار به مثابه رکن چهارم آن حتی فراتر به شمار می‌آیند. به گونه‌ای که به دنبال پاسخگویی از یک طرف شاهد دستیابی سریع و مؤثر شهروندان به گونه‌های خدمات و داده‌های دولتی و از طرف دیگر آماده‌سازی احتمال همکاری و مشارکت شهروندان در بخش دولتی هستیم که در نتیجه آن ایجاد کسب و کارهای نوین، کشورهای بسیاری به رویکردی مدرن در عرضه خدمات الکترونیک پرداخته‌اند (Oracle, 2012: 104-115) یکی از ویژگی‌های نظام‌های سیاسی مردم‌سالار، توان و ویژگی پاسخگویی آنها در برابر عملکرد خود است. رسانه‌ها نقش مهمی در واداشتن حکومت به پاسخگویی بر عهده دارند چرا که به منزله یکی از اجزای قدرتمند جامعه مدنی و تأثیرگذار بر افکار عمومی قلمداد می‌شوند. چنانچه ابتکار و خلاقیت در تمامی سازمان‌ها مسئله‌ای ضروری و حیاتی به حساب آید، در دنیای رسانه‌ها به جهت نوع فعالیت آنها که بیشتر سروکارشان با نگرش، باور، احساسات و رفتار

مخاطبان است و نیز به علت تنوع و چندگونگی فعالیت‌ها و از سویی وسعت رقابت در این ساحت، از اهمیتی دوچندان برخوردار است. (الوانی، دانایی‌فرد، ۱۳۸۰: ۱۵-۱۸) پاسخگویی باعث و بانی شفافیت دولت می‌شود و دولت را به دولت شفاف مبدل می‌کند.

- ابراهیم‌پور و روشندل اربطانی در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی جایگاه رسانه ملی در الگوی حکمرانی پایدار در ایران" به الگوی حکمرانی پایداری و میزان تعامل و حمایت رسانه ملی از بخشهای سه‌گانه پرداخته‌اند. (ابراهیم‌پور و اربطانی، ۱۳۸۷: ۶-۱۰)

- در مقاله‌ای دیگر با عنوان "رسانه‌ها ابزاری برای ترویج شفافیت و مقابله با فساد سیاسی و مالی" که توسط بیابانی و ذوقی به رشته تحریر در آمده است که به تأثیر رسانه‌ها در ترویج شفافیت و کاهش فساد پرداخته‌اند، با توجه به اینکه شفافیت یکی از مولفه‌های دولت شفاف بنیان است هدف این مقاله اینست که نقش رسانه‌ها در تکوین تمامی مولفه‌ها دولت شفاف بنیان را بررسی نماید. (بیابانی و ذوقی، ۱۳۹۷: ۸۷-۹۱)

- عبدالحسین زاده در تحقیق خود به "تبیین مفهوم شفافیت و کاربرد آن در عرصه حکمرانی و اداره امور دولتی" پرداخته و به این نتیجه دست یافت که شفافیت ابزاری کارآمد برای مبارزه با فساد، و کنترل، نظارت، کارآمدی و توانمندسازی خطمشی‌هاست که رویکرد نوین و جدید شفافیت مطمئن‌ترین، موفق‌ترین، ساده‌ترین و کم هزینه‌ترین روش برای افزایش کارایی دولت، متناسب سازی اندازه دولت، افزایش تعامل مردم و دولت و مشارکت عمومی، و مبارزه با فساد است. (عبدالحسین زاده، ۱۳۹۹: ۱۷۸-۲۰۶)

-قاسمی اسفهلان و خباز باویل در یک مطالعه علمی پژوهشی با عنوان "الگوی شفاف سازی عملکرد سازمان‌های دولتی" نشان داد که الگوی عوامل مؤثر بر شفاف سازی عملکرد سازمان‌های دولتی مشتمل بر شش متغیر؛ نقش و کارکرد مردم، فناوری اطلاعات و ارتباطات، مسائل قانونی، مسائل محیطی، مسائل مدیریتی و مسائل ساختاری و فرآیندی است. این متغیرها در سطح جهانی مطرح است ولی تحلیل و رتبه بندی آنها از دیدگاه مدیران دولتی در ایران نشان داد که بیشترین ضریب مسیر مربوط به متغیر فناوری اطلاعات و ارتباطات است و دو متغیر عوامل ساختاری و فرآیندی و فناوری اطلاعات و رسانه‌های ارتباط جمعی دارای بیشترین رتبه در شفاف سازی عملکرد سازمان‌های دولتی در ایران هستند. (قاسمی و خباز باویل، ۱۳۹۹: ۱۰۷-۱۲۲)

دولت شفاف بنیان‌نیزمند نهادهای پاسخگو، رسانه آزاد و جامعه مدنی قوی است. واضح است که این نهادها از کشوری به کشور دیگر متفاوت هستند و در هر موقعیت و مجموعه‌ای از مسائل متفاوت است. با این حال، در حال حاضر، شکاف بین دولت‌ها، رسانه‌ها و مردم اغلب گسترده است، عدم اعتماد وجود دارد، و بسیاری از رسانه‌ها برای پل زدن آن ناتوان هستند، لذا در این پژوهش سعی شده است بصورت نمودار ضمن تبیین ارتباط بین مولفه‌های دولت شفاف بنیان و رسانه‌های نوین، نقشی که رسانه‌ها در حصول به دولت باز دارند را نیز تبیین نماییم.

۱. واکاوی مبانی دولت شفاف بنیان

دولت شفاف بنیان مفهومی است که به شفافیت عملکرد دولت توجه ویژه‌ای دارد و فناوری و نوآوری و داده باز را در این عرصه بسیار نافع و موثر عنوان می‌کند. (Weinstein & Goldstein, 2012:37) منظور از شفافیت، دسترسی مستمر و قابل اعتماد همه ذینفعان و مردم یک کشور به ویژه افرادی که علم کافی از مسائل روز و سیاسی و اقتصادی داشته باشند، نسبت به اطلاعات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است. علت اینکه تحلیل افراد عالم در مسئله شفافیت، اهمیت دارد اینست که عوام صرفاً با شنیدن قصوراتی از جانب دولت این امکان متحمل است که جانبدارانه سبب ایجاد شورش و وخیم شدن وضعیت فرهنگی و اجتماعی دولت می‌شوند؛ لذا مهم اینست که افراد دارای علم تحلیلگر رسانه‌ها و مطبوعات شوند تا به سوی تحقق هدف شفافیت رهسپار شویم. در دولت شفاف بنیان و شفاف عملکرد دولت برای مردم شفاف و واضح است و ازاینکه مردم از کارهای دولت مطلع شوند، هیچ عیبی ندارد. در این زمینه مطبوعات از قبیل روزنامه و تلویزیون و رادیو و فضای مجازی یاری‌رسان خواهد بود. به نظر دکتربین دولت شفاف بنیان و شفاف موجب ایجاد دموکراسی استوارتری می‌شود. شفافیت یک دولت مزایایی نیز دارد از جمله اینکه دولت با نظارت مردمی سعی در بهتر شدن وضعیت دولت دارد و روز به روز پیشرفت خواهد کرد؛ چرا که مردم را ناظر اعمال خود می‌داند. مزیت دیگر دولت شفاف بنیان را می‌توان به جلوگیری از ابتلا به فساد اداری و پیشرفت اقتصاد جوامع اشاره کرد. از مزایای دیگر شفافیت، کاهش بهانه و میزان رشوه است. باور بیشتر پژوهشگران اینست که شفافیت از اجزای ضروری دولت شفاف بنیان است و آنرا به دو گونه "شفافیت داده" و "شفافیت دولت" لحاظ می‌کنند که منظور از شفافیت دولت؛ شفافیت در کنش‌ها، رویه‌ها و مسئولیت‌های دولت است که وسیله‌ای جهت حصول به پاسخگویی تلقی می‌شود. منظور از شفافیت داده، شفافیت داده‌هایی ارائه شده توسط دولت می‌باشد که دارای مشخصه‌های

همچون شناخته شده بودن، قابل فهم بودن، قابل دسترس بودن برای عموم است. در سایه مشارکت در اعمال دولت شهروندان می‌توانند بهتر در فرایندهای دموکراتیک خودنمایی کنند. (Levin & Satarov, 2000: 110-128) پژوهش‌ها حاکی از اینست که ستون اصلی جوامع دموکراتیک متکی به تعامل میان دولت و شهروندان است. استفاده از رسانه‌های گروهی و سایر روش‌های تعاملی ساده جهت ارتباط، به شهروندان کمک می‌کند تا آنها فکر و انگاره‌های خود را با دیگران به اشتراک بگذارند و در مورد مسائل گوناگون نتایج سودمند آنرا ارائه دهند تا در سیر تصمیم‌گیری مشارکت داده شوند. (Veljković, al et, 2014:278-290) دسترسی به اطلاعات در مورد سیاست‌ها و اقدامات دولت، شفافیت مسئولیت‌سازمانی و اطمینان از مدیریت کارآمد و عاری از فساد از اجزای مهم دولت شفاف است. ابزارهای دولت شفاف شامل جریان اطلاعات کافی، جامعه مدنی قوی، نظام مدیریت مالی مؤثر و شفاف و مقررات تدارکاتی است که روند مناقصه‌ها و مزایده‌ها را عادلانه می‌کند. عنصر شفافیت که از منظر سیاسی به دلیل پاسخگو کردن مسئولان کشور باعث تقویت دموکراسی می‌شود و از دیدگاه اقتصادی، عملکرد بهتری به ارمغان می‌آورد، حاوی نشر داده‌ها، انتشار داده‌ها، کلان و وضع پورتال‌های دولتی جهت مطلع کردن مردم از حقوق و مزایای مسئولان دولتی، بودجه بندی، طرح‌های مزایده و مناقصه و در مجموع عملکرد مالی دولت است. از اینرو حکومتداری خوب نقش حکومت را در فعالیت‌های استراتژیک و مسایل کلان کشوری نمایان‌تر می‌کند، و در راستای اجرائی شدن حکومتداری خوب، به بکارگیری و داشتن مدیریت عامه‌نویس، کمک می‌کند. رسانه‌ها با توجه به رسالت خاصی که در حکمرانی مطلوب دارند در حقیقت نماد ارتباطی هستند بین مردم و حکومت، به‌گونه‌ای که پیشنهادات و نظریات شهروندان را به گوش مسئولین می‌رسانند و برعکس آن‌ها نیز از عملکرد نهادهای حکومتی به مردم گزارش می‌دهند. رسانه‌ها می‌توانند بازوی قوی برای گذر از حکومتداری ضعیف به سمت حکومتداری قوی باشند. با گزارش‌ها و اخبار موثق از فساد حکومتی، کاغذبازی غامض، سیستم قضایی ناعادلانه، فقدان آزادی بیان، بازار آزاد منفی، و فقدان خدمات همگانی، نظام را به طرف شفافیت و پاسخگویی بکشانند. (توکلی، ۱۳۹۰: ۹۶) با اینکه، رسانه‌ها نه تنها زبان گزارش‌دهی نهادهای اجرائی مثل حکومت هستند، چه بسا نهادهای غیردولتی نیز می‌توانند برای آغاز و تطبیق برنامه‌های خود از رسانه‌ها جهت آگاهی‌دهی مردم استفاده کنند. حضور رسانه‌های متعدد در جامعه خود بیان‌گر تقویت پایه‌های حکومتداری خوب است. علاوه بر آن، رشد نهادهای جامعه مدنی و احزاب، رهگذار به سمت حکومتداری

خوب می‌باشد. برعکس نبود رسانه‌های آزاد و بیطرف، جامعه مدنی، آزادی بیان و شفافیت و پاسخگویی در مقابل عملکردها خود نمایان‌گر حکومتداری ضعیف و متزلزل می‌باشد. بر این اساس حتی در برخی از اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به مسأله شفافیت و آزادی در اطلاع رسانی عملکرد دولت و مالکیت عمومی دولت بر صدا و سیما جهت بالا بردن آگاهی‌های عمومی اشاره و تاکید شده است. طبق اصل دوم قانون اساسی: «جمهوری اسلامی نظامی است بر پایه ایمان به کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا» به آزادی توأم با مسئولیت تاکید کرده است. دراصل سوم قانون اساسی: «دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد: بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها با استفاده صحیح از مطبوعات و رسانه‌های گروهی و وسایل دیگر- محو هرگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی- تأمین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون» به موضوع اطلاع رسانی عمومی از طریق رسانه‌های جمعی تاکید کرده است. از نظر هلر (۲۰۱۲) دولت شفاف بنیان از سه مقوله اصلی تشکیل یافته است:

- شفافیت اطلاعات: این مقوله به مردم توان میدهد تا از نحوه عملکرد دولت آگاه شوند.
 - عنصر شفافیت حاوی انتشار داده باز، انتشار داده کلان و تشکیل پورتال‌های دولتی با هدف مطلع کردن مردم از حقوق و مزایای مسئولان دولتی، بودجه بندی با عملکرد مالی دولت است.
 - مشارکت مردمی: در این مقوله جامعه مدنی می‌تواند بر تصمیم‌های دولتی و فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی اثر گذار باشد. (شهبازی و دیگران، ۱۳۹۱: ۵۵-۵۷)
 - پاسخگویی: با داشتن این مقوله مردم می‌توانند از دولت بخواهند در مقابل تصمیمات گرفته شده و خدمات ارائه شده جوابگو باشند. (Heller, 2012)

همچنین فواید داده‌های عمومی باز در سه گروه قابل طبقه بندی می‌باشد: ۱- مزیت سیاسی و اجتماعی ۲- مزیت اقتصادی ۳- مزیت عملیاتی و تکنیکی که مزیت سیاسی و اجتماعی؛ دربرگیرنده ارزش‌های عمومی همانند شفافیت، پاسخگویی دموکراتیک، اطمینان به دولت، مشارکت اجتماعی و رضایت شهروندان، ارتباط نزدیکی با روابط میان سازمان‌های دولتی با شهروندان دارد. به عنوان مثال پورتال داده باز نیویورک، در سطح محلی سامانه‌ای است که از راه پر کردن گسست اطلاعاتی میان دولت و شهروندان، شفافیت و پاسخگویی ادارات دولتی را هم در زمینه رویه‌های اداری و هم فعالیت‌های آنها مهیا می‌کند. مزایای اقتصادی بیشترین

توجهش به ذینفعان اقتصادی مثل شرکت‌های خصوصی است که قابلیت این را دارند که از طریق نوآوری، محصولات و خدمات تازه‌ای تولید کنند. پارادایم‌های داده‌های عمومی باز، با مهیا کردن گزینه‌های بهتر در راستای تولید محصولات مبتکرانه، می‌توانند محرک مشارکت شرکت‌های خصوصی در جهت رشد اقتصادی باشند. گروه سوم مزیت عملیاتی و فنی از زاویه مدیریتی برای مدیریت داده‌ها برگرفته شده است. به بیان دیگر، خط‌مشی‌های داده‌های عمومی باز، به سازمان‌های دولتی در صیانت داده‌ها کمک می‌کند چه بسا از طریق آمیزش داده‌های کنونی با اطلاعات تازه، جهت مدیریت دستیابی نظام مند به رویه‌های درونی و یا بیرونی حل مسئله، گنجایش‌های سازمانی بیشتری ایجاد می‌کند. (Jung & Park, 2015: 353-358)

۲. مولفه‌های دولت شفاف بنیان و رسانه‌های نوین

وجود رسانه‌ها در هر جامعه‌ای به مثابه چشم و گوش جامعه است که رفتار دستگاه‌های مختلف دولتی را رصد می‌کنند. رسانه‌ها می‌توانند از طریق تهیه اخبار و گزارش‌های مربوط به فساد مالی، پیگیری و پخش آن، در ترویج فرهنگ فساد ستیزی نقش موثری داشته باشند و قبح فساد را به گونه‌ای افزایش دهند که تحمل ارتکاب به آن، برای جامعه دشوار شود؛ زیرا بدون شک رسانه‌ها منابع قدرتمندی هستند که اهداف متنوعی را تعقیب می‌کنند (پالتز، ۱۳۹۲: ۲۹۲). وجود رسانه‌های تخصصی در زمینه‌های مختلف سبب شفافیت بیشتر کارهای دولت و تبدیل دولت به دولت شفاف بنیان می‌شود. برای آنکه رسانه‌ها بتوانند در جلوگیری از فساد موفق باشند باید نخست، به اطلاعات دسترسی داشته باشند و دوم تحت نفوذ گروه‌های فشار قرار نگیرند. از اینرو رسانه‌ها، به عنوان ابزار اصلی نظارت، نقش مهمی در ترویج شفافیت دارند. سوم، رسانه‌های جمعی یک فضای مدنی برای بیان شکایات و مشارکت در افکار عمومی فراهم می‌سازند. آنها می‌توانند با "برجسته کردن قصور در سیاست‌ها، سوءمدیریت توسط مقام‌های دولتی، فساد در نظام قضایی و رسوایی در شرکت‌های بزرگ"، فشار عمومی ایجاد کنند، تا سیاستمداران فاسد را مجبور به استعفا و ترک قدرت سیاسی کنند. این کمپین‌ها با نام بردن و شرمگین ساختن افراد فاسد، بر شهرت نقش آفرینان فاسد تأثیر می‌گذارند و می‌توانند سازگاری با قانون را افزایش دهند. این اقدام‌ها به خصوص در مبارزه علیه فساد مجرمانه مؤثر هستند. فساد مجرمانه مربوط به زمانی است که "مقام دولتی قدرت به تعویق انداختن یا امتناع از انجام یک خدمت را دارد... تا از عامل خصوصی به شکل رشوه، رانت استخراج کند". در این مورد، قربانی علاقه دارد تا مقام فاسد را رسوا کند. اما زمانیکه هم عوامل رشوه دهنده و هم رشوه

گیرنده از معامله فاسد نفع ببرند، هیچکدام از آنها شکایتی نخواهند کرد. این امر نشان دهنده نیاز به رسانه‌های تحقیقی برای مشارکت فعال در تلاش‌های ضد فساد است. پنجم، رسانه‌های ناظر، دارای تأثیرات بازدارنده هستند. نظریه بازدارندگی، سه نیرویی را که دفعات و دامنه فساد را افزایش می‌دهند شناسایی می‌کند؛ ۱- دامنه وسیع پاداش‌های خارجی ۲- احتمال اندک کشف فساد؛ ۳- کم بودن شدت مجازات. رسانه‌ها به عنوان چهارمین رکن حکومت (علاوه بر قوه مجریه، مقننه و اجرایی) هم‌نوایی با قوانین، ارزش‌ها و هنجارهای دموکراتیک نظارت می‌کنند؛ ولی در مقایسه با سه قدرت نهادی حکومت، هیچ ابزار رسمی برای مجازات مقام‌های دولتی متخلف ندارند (بیابانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۷-۹۱) رسانه یک سکوی مشروع برای کسانی فراهم می‌سازد که می‌خواهند اطلاعاتی را برای عمومی مردم منتشر کنند. زمانیکه نظرهای افشاگران در مورد تخلفات مورد بی‌اعتنایی قرار می‌گیرد یا مدیران ارشد تخلفات سهیم باشند، یا زمانیکه افشاگران از انتقام مدیران بالایی می‌ترسند احتمال بیشتری دارد که به رسانه‌ها مراجعه کنند. تصور می‌شود، رسانه‌های خبری با توانایی عمومی ساختن شکایات افشاگرها و ایجاد فشار بر سازمان، قدرت تأثیرگذاری بر امور عمومی را داشته باشند و در همین حین می‌توانند هویت شخص افشاگر را نیز فاش نکنند (مور و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۳۰). همچنین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و سایر روش‌های ساده تعاملی برای ارتباط با شهروندان کمک می‌کنند تا آن‌ها ایده‌های خود را به اشتراک گذارند و باز خورده‌های ارزشمند خود را در مورد موضوعات مختلف ارائه دهند و در فرایندهای خط‌مشی‌گذاری مشارکت داده شوند. از دیگر مزایای رسانه‌ها نظارت بر فساد در فضای اجتماعی وسیع‌تر، پلورالیسم سیاسی بهتر، گفتگوی عمومی سرزنده و احساس مسئولیت بیشتر در بین مسئولان و نهادهای دولتی بر انگیخته می‌شود که نتیجه فرعی رسانه‌های خبری مستقل قدرتمند هستند. (Stapenhurst, 2000)

مولفه‌های دولت شفاف بنیان به صورت زنجیرای متصل به هم بوده و اجرایی شدن هر کدام از آنها مستلزم اجرای سایر اصول می‌باشد. برای مثال نمی‌توان انتظار داشت که مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی بدون وجود شفافیت و حاکمیت قانون جنبه اجرایی چندانی در جامعه داشته باشد. وجود رسانه‌ها و بهتر است گفته شود رسانه‌های نوین در هر جامعه‌ای به مثابه چشم و گوش جامعه است که رفتار دستگاه‌های مختلف دولتی را رصد می‌کنند. رسانه‌ها می‌توانند از طریق تهیه اخبار و گزارش‌های مربوط به فساد مالی، پیگیری و پخش آن، در ترویج فرهنگ فساد ستیزی نقش مؤثری داشته باشند و قبح فساد را به گونه‌ای افزایش دهند که تحمل

ارتکاب به آن، برای جامعه دشوار شود؛ زیرا بدون شک رسانه‌ها منابع قدرتمندی هستند که اهداف متنوعی را تعقیب می‌کنند. (پالتر، ۱۳۹۲: ۲۹۲-۲۳۳) وجود رسانه‌های تخصصی و فناوری ارتباطات در زمینه‌های مختلف سبب شفافیت بیشتر کارهای دولت و تبدیل دولت به دولت شفاف بنیان می‌شود. برای آنکه رسانه‌های گروهی بتوانند در جلوگیری از فساد موفق باشند باید نخست، به اطلاعات دسترسی داشته باشند و دوم تحت نفوذ گروه‌های مختلف تحت فشار قرار نگیرند. از اینرو رسانه‌ها، به عنوان ابزار اصلی نظارت، نقش مهمی در ترویج شفافیت دارند. سوم، رسانه‌های گروهی یک فضای مدنی برای بیان شکایات و مشارکت در افکار عمومی فراهم می‌سازند، آنها می‌توانند با "برجسته کردن قصور در سیاست‌ها، سوءمدیریت توسط مقام‌های دولتی، فساد در نظام قضایی و رسوایی در شرکت‌های بزرگ"، فشار عمومی ایجاد کنند، تا سیاستمداران فاسد را مجبور به استعفا و ترک قدرت سیاسی کنند. این کمپین‌ها با نام بردن و شرمگین ساختن افراد فاسد، بر شهرت نقش‌آفرینان فاسد تأثیر می‌گذارند و می‌توانند سازگاری با قانون را افزایش دهند. این اقدام‌ها بخصوص در مبارزه علیه فساد مجرمانه مؤثر هستند. فساد مجرمانه مربوط به زمانی است که "مقام دولتی قدرت به تعویق انداختن یا امتناع از انجام یک خدمت را دارد... تا از عامل خصوصی به شکل رشوه، رانت استخراج کند". در این مورد، قربانی علاقه دارد تا مقام فاسد را رسوا کند. اما زمانیکه هم عوامل رشوه دهنده و هم رشوه گیرنده از معامله فاسد نفع ببرند، هیچکدام از آنها شکایتی نخواهند کرد. این امر نشان دهنده نیاز به رسانه‌های تحقیقی برای مشارکت فعال در تلاش‌های ضد فساد است. پنجم، رسانه‌های ناظر، دارای تأثیرات بازدارنده هستند. نظریه بازدارندگی، سه نیرویی را که دفعات و دامنه فساد را افزایش می‌دهند شناسایی می‌کند؛ ۱- دامنه وسیع پاداش‌های خارجی ۲- احتمال اندک کشف فساد؛ ۳- کم بودن شدت مجازات. رسانه‌ها به عنوان چهارمین رکن حکومت (علاوه بر قوه مجریه، مقننه و اجرایی) هم نوایی با قوانین، ارزش‌ها و هنجارهای دموکراتیک نظارت می‌کنند؛ ولی در مقایسه با سه قدرت نهادی حکومت، هیچ ابزار رسمی برای مجازات مقام‌های دولتی متخلف ندارند. (بیابانی ذوقی، ۱۳۹۷: ۸۷-۹۱) رسانه یک سکوی مشروع برای کسانی فراهم می‌سازد که می‌خواهند اطلاعاتی را برای عمومی مردم منتشر کنند. زمانیکه نظرهای افشاگران در مورد تخلفات مورد بی‌اعتنایی قرار می‌گیرد یا مدیران ارشد تخلفات سهیم باشند، یا زمانیکه افشاگران از انتقام مدیران بالایی می‌ترسند احتمال بیشتری دارد که به رسانه‌ها مراجعه کنند. تصور می‌شود، رسانه‌های خبری با توانایی عمومی ساختن

شکایات افشاگرها و ایجاد فشار بر سازمان، قدرت تأثیرگذاری بر امور عمومی را داشته باشند و در همین حین می‌توانند هویت شخص افشاگر را نیز فاش نکنند. (Maria & Partners, 2017:229-234) همچنین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و سایر روش‌های ساده تعاملی برای ارتباط با شهروندان کمک می‌کنند تا آن‌ها ایده‌های خود را به اشتراک گذارند و باز خوردهای ارزشمند خود را در مورد موضوعات مختلف ارائه دهند و در فرآیندهای خط‌مشی‌گذاری مشارکت داده شوند. از دیگر مزایای بهره‌مندی از فناوری ارتباطات و اطلاعات خاصه رسانه‌های گروهی نظارت بر فساد در فضای اجتماعی وسیع‌تر، پلورالیسم سیاسی^۱ بهتر، گفتگوی عمومی سرزنده و احساس مسئولیت بیشتر در بین مسئولان و نهادهای دولتی بر انگیزته می‌شود که نتیجه فرعی رسانه‌های خبری مستقل قدرتمند هستند. (نمودار شماره ۱) لذا با تدقیق در نمودار ترسیم شده، کاملاً وجود ارتباط بین سه حوزه مشارکت مدنی، همکاری و پاسخگویی مشهود است چرا که در صورت پاسخگویی و ایجاد اعتماد بین مردم شاهد همکاری و مشارکت مدنی آنها در امور اجتماعی بوده که محصول نهایی آنها ظهور دولتی با بنیه شفاف خواهیم بود که در راس همه این موارد حضور رسانه‌های نوین و فناوری‌های اطلاعات پرننگ‌تر است که رسالتی به مراتب بیشتر در حصول به این پیامد نهایی یعنی دولت شفاف بنیان دارد. در عرصه سیاسی قالبهای جدیدی با مضامین دولت شفاف بنیان، دموکراسی الکترونیک و همچنین پاسخگو بودن نهاد حاکمیت را در پیشرو خواهیم داشت که چهره سیاست از حالتی دهشتناک و مرموز به چهرهای شفاف بدل خواهد کرد. لذا با به کارگیری از ظرفیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، توسعه کسب و کار جلوه‌ای دیگر خواهد داشت و کاهش فساد اداری، رضایتمندی و رشد امنیت اجتماعی از دیگر نتایج محسوس دولت شفاف بنیان خواهد بود. ایفای درست سه نقشی که برای رسانه متصور شدیم، منجر به ارتقاء شفافیت، پاسخگویی و انسجام اجتماعی و در نهایت تقویت حکمرانی هم‌افزا خواهد شد.

۳. مقوله‌های بنیادین دولت شفاف بنیان

استراوس و کوربین مدلی را جهت کدگذاری مباحث و استخراج نتایج پژوهش طراحی کرده است که در این مدل برای تحلیل داده‌ها مبنا و نظریه‌پردازی انجام گرفته که در آنها مقولات

۱- تکثرگرایی سیاسی (به انگلیسی: Pluralism): یک نوع نگرش فلسفی و سیاسی است که در فرم پایه‌ای بیانگر تنوع در افکار و پذیرش نظرات متعدد است. کثرت‌گرایی به عنوان یک فلسفه سیاسی، به رسمیت شناختن و تأیید تنوع در یک بدنه سیاسی است.

حول محور پارادایمی اساسی و مبنایی شکل گرفته‌اند این مدل حول فرآیندی تشکیل می‌شود که تلاقی پژوهشگر با پدیده مورد پژوهش را مذاقه می‌کند که با مفاد موضوعی پژوهش به طور اساسی ماهیتی رویکردی دارد. (کرسول، ۲۰۱۲). مدل پارادایمی زیر اقتباس شده از منبع استراوس و کوربین به نقل از کرسول، ۲۰۱۲ می‌باشد که کدگذاری محوری شفافیت‌سازی در شکل ذیل بطور کامل نشان داده شده است. (نمودار شماره ۲)

جهت مبارزه با فساد چه در زمینه پیشگیری و چه در عرصه کشف جرم، شفافیت صریح‌ترین، مقرون به صرفه‌ترین و مورد اعتمادترین راهکار می‌باشد. فقدان شفافیت، بنیان و ریشه اساسی مفاسد و مشکلاتی است که امروزه در غالب کشورها ملاحظه می‌شود، این مفاسد و مشکلات ریشه در نبود زیر ساخت‌هایی دارند که شفافیت راهکار تحقق و مقابله با آن‌هاست، بنابراین شفافیت احتمال بروز جرم را کاهش داده و امکان کشف آن را تشدید می‌کند و در نتیجه شاهد کاهش ارتکاب جرم خواهیم شد. فواید بی‌شماری می‌توان برای شفافیت نام برد، اما یکی دیگر از مزایای مهم آن کارآمدی در سازمان یا حاکمیت است، چرا که شفافیت سبب دقت مضاعف مسؤولان در تصمیم‌گیری شده و مدیران را ملزم به کارگیری نظرات خبرگان، ذی‌نفعان و عموم مردم می‌کند که در نتیجه این امر مسؤولیت‌پذیری را به مسؤولان باز گردانده و آن‌ها را نسبت به قول و فعل خود پاسخگو می‌کند. به روند قرار گرفتن مقوله‌ها در کنار یکدیگر و بر پایه روابط واقعی میان آنها، کدگذاری محوری می‌گویند.

۱-۳. شرایط علی: شرایط علی مقوله‌هایی مربوط به اوضاعی است که بر مقوله محوری تأثیر می‌گذارند. شرایط علی پیش‌آمدهایی است که دست به خلق موقعیت‌ها، مباحث و مسائل مرتبط با پدیده زده و تا حدی در صدد توصیف اینست که چرا و چگونه افراد و گروه‌ها به این پدیده مبادرت می‌ورزند. در حقیقت منظور از شرایط علی، رویدادها و اتفاقاتی است که بر این پدیده تأثیر گذاشته و منتهی به بروز آن می‌شوند. مقوله‌های شرایط علی دولت شفاف بنیان عبارتند از:

- شفاف سازی: عدم پنهانکاری، دسترسی نامحدود، مشخص بودن افراد سازمانی، آگاهی رسانی آشکار.
- جوابدهی: پاسخگویی اداری، انعکاس اطلاعات، جوابگویی مسئولین و مدیران.
- جایگاه اجتماعی: پستهای سازمانی، مسئولیتهای اجتماعی، نقش مدیران، وظایف آحاد مردم.

- فساد اداری: اطلاعات نادرست، پارتی بازی، سوءاستفاده‌های سازمانی، رشوه خواری، دیوان‌سالاری.
  - مشارکت: همکاری آحاد مردم، انجمن کارکنان دولت، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها.
  - آگاهی رسانی: اطلاع‌رسانی جاری، سازماندهی اطلاعات، مدیریت اطلاعات، اشاعه اخبار.
- ۲-۳. شرایط زمینه‌ای:** منظور از نظریه زمینه‌ای، نظریه‌ها و داده‌هایی است که در طول فرایند پژوهش به صورت قاعده‌مند و با نظم و ترتیب جمع‌آوری و تحلیل شده‌اند. در این راهبرد، ارتباط نزدیکی ما بین گردآوری و تحلیل داده‌ها و نظریه‌ای که در نهایت از داده‌ها استنباط می‌شود، وجود دارد. نظریه بر گرفته از داده‌ها در مقایسه با نظریه‌ای که حاصل جمع آمدن یک سلسله مفاهیم بر پایه تجربه یا تاملات صرف است، به گمانه بیشتری می‌تواند بیانگر این واقعیت باشد که با خلق بصیرت و ادراک ژرف‌تر، راهنمای مطمئنی در جهت حصول به دولت شفاف بنیان باشند. (Harinoto, 2016: 72-75)
- مقوله‌های شرایط زمینه‌ای دولت شفاف بنیان عبارتند از:
- ضعف اجتماعی و فرهنگی: فرهنگ محافظه‌کاری، صفت رباکارانه، ناهنجاری‌های اجتماعی، زیاده‌خواهی اجتماعی، رفتارهای غیرعقلایی
  - ضعف اقتصادی: دشواری‌های زندگانی، عدم توسعه اقتصادی، نداشتن علم اقتصاد، امرار معاش نامناسب، توزیع ناعادلانه
  - ضعف مدیریتی: عدم مشارکت در برنامه ریزی‌ها، اساسنامه‌های نادرست، افراد سازمانی نالایق، تشکیلات سازمانی نامعقول
  - ضعف سیاسی: بی‌کفایتی در کشورداری، ارتباطات بین‌المللی ناشایست، ناسازگاری‌های نامعقول، ناتوانی در دیپلماسی
- ۳-۳. شرایط مداخله‌گری:** شرایط مداخله‌گر، شرایط جامع و فراگیری همانند فرهنگ، فضا و غیره است که وظیفه تسهیل‌گر یا محدودکننده راهبردها را برعهده دارد. در الگوی طراحی شده این شرایط شامل زیرساخت نیروی انسانی، زیرساخت فناوری اطلاعات و ارتباطات، زیرساخت دانش و فناوری، زیرساخت قواعد، قوانین و ارتباطات و زیرساخت مالی، تشکیل مقوله‌ی اصلی با عنوان "عوامل زیرساختی" است (حقیقی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۳-۱۸)
- مقوله‌های شرایط مداخله‌گر دولت شفاف بنیان عبارتند از:
- نگرش‌های امنیتی: ملاحظات ویژه تشکیلاتی، عدم آگاهی‌رسانی جاری، سانسورکردن

- فرصت طلبی: تغییر بر مبنای اوضاع، سوءاستفاده سازمانی، عدم خطمشی سیاسی و اجتماعی
- شبکه‌های اجتماعی: افشاگری اطلاعات، پراکندگی، در نشر اخبار، بدبینی اجتماعی، باعث هرج و مرجی

۳-۴. راهبردها: راهبردها و اقدامات، طرح‌ها و کنش‌هایی هستند که به طراحی مدل کمک می‌نمایند. کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری منتج می‌شود. با توجه به اینکه شفافیت به تنهایی موجب خود کنترلی نهادها و کاهش فساد می‌شود، می‌توان گفت نقش آن در مبارزه با فساد بسیار چشمگیر است، اما به تنهایی کافی نبوده و پازل تکمیل کننده آن، قدرت باز خورد مردمی یا همان مشارکت مردم از طریق رسانه‌ها است. در واقع زمانی نظارت مردم معنی دار است که ناظر، توان اعمال قدرت را داشته باشد و گرنه در غیر این صورت تفاوتی بین وجود یا عدم وجود نظارت مردم برای مفسد نخواهد بود. در این میان، جایگاه فناوری‌های نوین به ویژه فناوری اطلاعات و ارتباطات حائز اهمیت بوده و نقش مهمی در تحقق شفافیت دارند. چرا که عمده کاربرد این فناوری‌ها توان آن‌ها در توزیع گسترده اطلاعات، برطرف کردن موانع زمانی و مکانی و توان آن‌ها در گردآوری و نظم بخشی به نظرات و مشارکت‌های عموم مردم است که یعنی همان توان اعمال قدرت توسط مردم است.

کاپالن و نورتون چهار عامل کلیدی را برای پیاده‌سازی موفق برنامه‌های راهبردی توصیه کرده‌اند: ۱ - شفاف کردن و ترجمه چشم انداز و راهبرد ۲-روابط و ارتباطات ۳ - برنامه‌ریزی و هدف گذاری ۴ - بازخورد و یادگیری راهبردی (کاپالن و نورتون، ۱۴۰۰: ۳۶۰-۳۸۱). مقوله‌های راهبردها عبارتند از:

- فناوری ارتباطات: دولت الکترونیک، تجارت الکترونیکی، ارتباطات رسانه‌ای، پردازش ارتباطات از راه دور.

در واقع فناوری اطلاعات به عنوان یکی از فناوریهای نوین، متحول کننده در جریان پیشرو محسوب می‌شود و از قابلیت‌های متنوعی برخوردار است. یکی از مهمترین مسائل در ارتباط میان دولت و مردم، مشارکت است که از کارویژه‌های دولت الکترونیک بوده که منجر به مشارکت می‌شود. مطالعات انجام شده در اغلب نقاط جهان گواه این مطلب است که همواره آن دسته از کشورهایی که در زمینه دولت الکترونیک سرمایه‌گذاری نموده‌اند، توانسته‌اند پیشرفتهای مهمی در جهت افزایش شفافیت و کاهش فساد داشته باشند. همانگونه که پیشتر

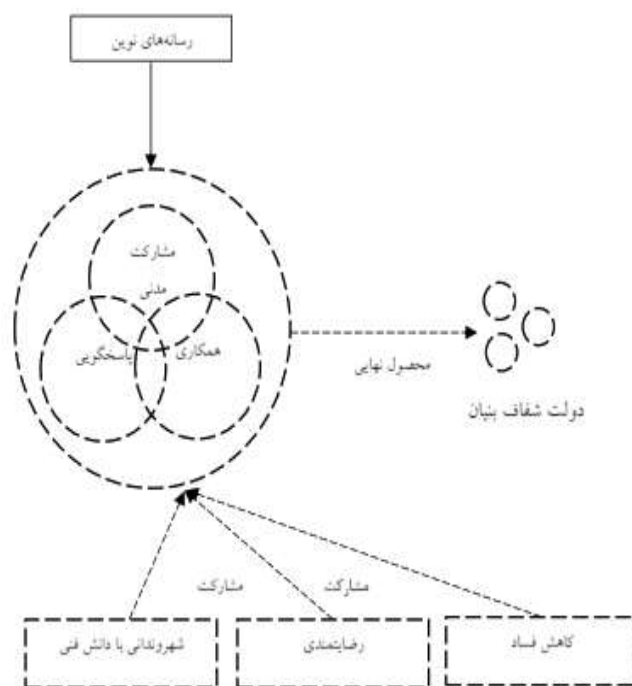
- بیان شد لازمه شفافیت؛ تمرکززدایی، پاسخگویی است که با خود مشارکت را به همراه داشته است که این موضوعات در ذات این سامانه نوین وجود دارد.
- فناوری اطلاعات: ذخیره‌سازی اطلاعات، مدیریت دانش، مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی، انتقال و انتشار اطلاعات، امنیت داده‌ها.
  - فرهنگ سازی: مدنیت، ارزشهای اجتماعی، آداب و رسوم، استدلال‌های عقلانی.
  - اصلاحات سازمانی: سلسله مراتب سازمانی، تجدید نظر در خط‌مشی‌ها، اصلاحات دانش بنیان، ساختارگرایی در سازمان، ساماندهی در امور اداری.
  - آزادی بیان: بیان عقاید متفاوت، رسانه‌های اجتماعی، برخورداری از حق عقیده مخالف، جستجوی حقیقت، دموکراسی.
  - ضابطه مندی: احترام به قانون، نگهداشتن حرمتها، ملاحظه جامعه، نگرش قوانین، حکمرانی قانون، تسلط ضوابط بر روابط
  - نظارتها: کنترل سازمانی، نظارت بر ساختارهای سازمانی، بازرسی مداوم عملکردها، تبلیغ خود کنترلی افراد و نهادها.

۳-۵. پیامدها: پیامدها شامل خروجی‌های تأثیرگذار مشهود و نامشهودی است که در اثر طراحی مدل در جامعه ایجاد می‌گردد و خروجی‌های حاصل از راهبردها هستند.

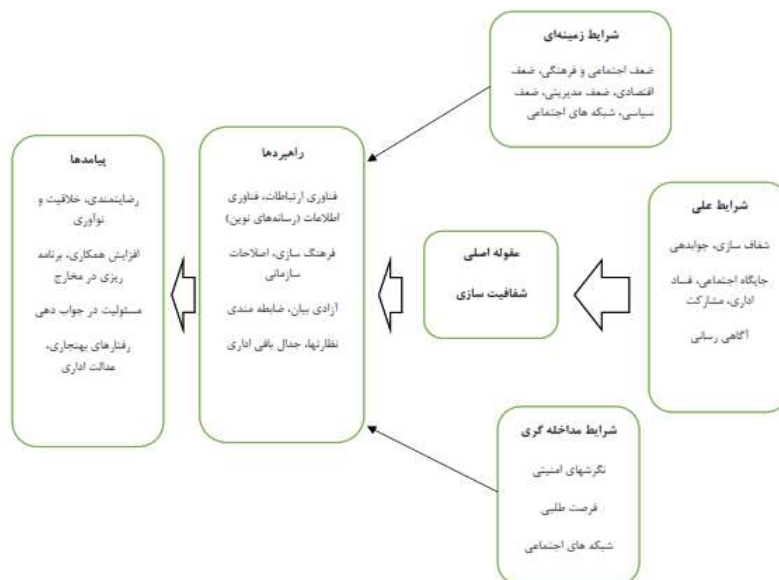
مقوله‌های پیامدها عبارتند از:

- رضایتمندی: انگیزش آحاد مردم، رضایت از تعهد سازمانی، شادمانی افراد، راضی بودن از حاکمیت.
  - خلاقیت و نوآوری: تعالی ساختارها، افزایش بهره‌وری، نوآفرینی در توسعه، فرهنگ بدعت‌گذاری، مدیریت فناوری‌های نوین.
- مزایای رسانه‌های اجتماعی در دولت الکترونیک: ۱- شفافیت، که همان اطلاعاتی است مردم همیشه در حال بررسی هستند ۲- مشارکت، که به شهروندان اجازه بیان نظرات خود را می‌دهند ۳- همکاری، تعامل سطح بالا بین دولت و شهروندان با ایجاد محتوای موضوعات دولتی و دولت مشارکت کنند که باعث صرفه جویی در زمان میشود.
- افزایش همکاری: مشارکت در تصمیم‌گیریها، کار تیمی و دسته جمعی، شراکت در ساختارهای سازمانی، مسئولیت مشترک، اتحادیه‌های اقتصادی.

- برنامه‌ریزی در مخارج: مدیریت هزینه‌ها، یکنواختی صورتحساب‌ها، تضمین‌کننده دارایی‌ها، توسعه پایدار، جلوگیری از نابودی سرمایه‌ها.
- مسئولیت در جواب دهی: افزایش پاسخگویی مدیران، آگاهی رسانی کارکردها، پاسخگویی برای عملکردها.
- (Guerin & Partners, 2018:23-33) رسانه‌ها و نقش آن می‌تواند در حکومتداری خوب بارز باشد. اطلاع‌دهی از فعالیت‌های دولت، نظارت بر عملکرد نهادهای دولتی، سمت‌دهی و تبلیغ و ترویج افکار عامه از نقش اساسی رسانه‌ها در جوامع مردم‌سالار می‌باشد.
- رفتارهای بهنجاری: عملکردهای قانونی، رفتارهای سنجیده اجتماعی، کاهش تبهکاری و جرم.
- عدالت اداری: عدم پارتی بازیها، حاکمیت قانون، تنظیم عادلانه سیاستهای اداری، تکریم ارباب رجوع.

نمودار ۱. ارتباط رسانه‌ها و دولت شفاف بنیان

نمودار شماره (۲): مولفه‌های بنیادین دولت شفاف بنیان

۴- کارکردهای رسانه در حصول به دولت شفاف بنیان

یکی از مهم‌ترین کارکردهای رسانه در جهان امروز، تأثیر بر مدیریت امور عمومی جامعه و تحقق شاخص‌های حکمرانی مطلوب برای هر جامعه‌ای است. همزمان با گسترش استفاده از رسانه‌ها، به‌ویژه رسانه‌های نوین، این کارکرد نیز گسترش یافته است. نظارت پارلمانی که باعث ارتقای یادگیری و بهبود عملکردها می‌شود: کمیته‌های منتخب پارلمانی، شکل نهایی بررسی هستند که کار دولت را بررسی می‌کنند. با این حال، موشکافی معمولاً دیر و اغلب در نقطه بحران سیاسی انجام می‌شود. با انجام این کار، می‌تواند فرصت‌هایی را برای ایجاد پیشرفت از دست بدهد. این تا حدودی به دلیل کمبود منابع و زمان محدودی است که نمایندگان مجلس در اختیار دارند. همچنین باعث می‌شود مسائل کمی در میان مدت و بلند مدت پیگیری شود. (Heintzman & Aucoin, 2000: 45-55) نوریس معتقد است که رسانه‌ها سه کارکرد محوری در اجرای دولت شفاف بنیان در جامعه معاصر بازی می‌کنند. این کارکردها عبارتند از: دیده‌بانی و نظارت بر نهادها- ایجاد فضای عمومی برای بحث‌های آزاد- تعیین اولویت‌ها و دستور کار دولت. (Norris, 2010: 56-110)

الف- مراقبت و نظارت بر نهادها: نقش رسانه در این مورد به عنوان «ناظر و نگهبان» است، که بیش از ۲۰۰ سال قدمت دارد؛ رسانه هوشیار و با درایت، به نظارت بر مقامات سیاسی و نهادها اصرار دارد که باید شفاف و پاسخگو باقی بمانند، در همین راستا انتظار می‌رود رسانه‌هایی که به‌عنوان دیده‌بان فعالیت می‌کنند وسعت و دامنه پاسخگویی و شفافیت دولت را با گزارش سوءاستفاده از قدرت بالا ببرند البته حفظ تعادل و موازنه در ایفای این نقش بسیار حائز اهمیت است. لذا رسانه‌ها بایستی سیاست‌های خود را در مسیری قرار دهند که اطلاعات تراز اول و بیطرفانه از مردم و خواسته‌های جدیدشان بدست آورند چرا که نظارت روزمره لازمه سازماندهی موثر اجتماعی است. (وبستر، ۱۳۸۴: ۹۵)

ب- ایجاد فضای عمومی جهت گفتگوهای آزاد: دومین نقش مهم رسانه، فعالیت کردن به‌منزله یک حلقه عمومی برای بحث‌های آزاد است. رسانه‌ها با ایجاد یک محیط عمومی و باز، شهروندان را تشویق کنند تا در مورد مسائل و رویدادهای مهم مباحثه کنند. به عبارت بهتر یکی از کارکردهای رسانه‌ها به عنوان ناظر اینست که سعی می‌کنند تا با شفاف سازی عناصر مردم را نسبت به مسایل هوشیار کنند و افکار مردم را به سمت واقعیات اتفاقات سوق دهند. (کازنو، ۱۳۸۷: ۵۸-۶۱) رسانه‌ها از یکسو خود متأثر از بافت اجتماعی جامعه هستند و از سوی دیگر در عرصه اطلاعات و ارتباطات فشرده به عنوان بازیگری فعال و روشنفکر و تأثیرگذار بر رفتارهای اجتماعی و فرهنگی می‌توانند از فرهنگ در شکل دهی به عادت‌ها، مهارت‌ها، شیوه‌ها بهره‌ای وافر ببرند و بدین سان تأثیر شگرف بر افکار عمومی داشته باشند.

ج- تعیین اولویت‌ها و دستور کار دولت: در نهایت، رسانه‌ها این استطاعت و توان را دارند که در راستای گزینش دستور کار دولت، آنرا تغییر دهند یا اصلاح کنند و دقت و نگرش عمومی را به سمت برخی از موضوعات جلب کنند. رسانه‌ها نه تنها شهروندان را جهت کسب اطلاعات درباره مسائل عمومی یاری می‌کنند، بلکه در کنار آن می‌آموزند که با توجه به تأکیدی که رسانه‌های خبری بر موضوعات یا رویدادهای خاص دارند، تا چه حد باید به یک موضوع اهمیت داد. برای شهروندان عادی، رسانه‌ها، تنها مسیر ورود و آگاهی از دنیای سیاست است، لذا اساس و پایه شکل گیری افکار عمومی و انتخاب‌های آن‌ها بستگی به اطلاعات نمایه شده در رسانه‌ها دارد. برای جامعه امروز ایران، شاید عنصر «شفافیت» مهم‌ترین حلقه واسط بین حاکمیت و مردم است. درواقع حکومت‌ها با یاری گرفتن از تکنولوژی‌های مدرن ارتباطی و اطلاعاتی، می‌توانند همیاری و مشارکت اعضای جامعه را ارتقا داده و نظارت آن‌ها را بر فعالیت‌های دولت

و حاکمیت را میسر سازند. بسیاری از کشورها از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی همانند شبکه‌های اجتماعی، بلاگ‌ها، ویکی‌ها، میکرو بلاگ‌ها و ... به‌عنوان ابزاری جهت افزایش شفافیت دولت و کاهش فساد بهره برده‌اند. برای مثال شیلی و فیلیپین، هر دو با ایجاد سیستم‌های دریافت اطلاعات الکترونیکی به اعضای جامعه امکان نظارت جدی بر مزایده‌ها و قراردادهای دولت را دادند، تا از این طریق از بروز هرگونه فساد در اعطای قراردادها و کمک‌های مالی جلوگیری شود. (ترنر و هیوم، ۱۳۷۹: ۶۰) همانطور که اشاره شد، نقش‌های بنیادین رسانه یعنی نظارت، فراهم کردن فضای باز گفتگوها و تعیین دستور کار دولت، شرط لازم جهت ارتقای «شفافیت» و «پاسخگویی» حاکمیت و «مشارکت شهروندان» است.

لذا اساسی‌ترین و عقلایی‌ترین علت برای ظهور دولت شفاف بنیان این می‌تواند باشد که باعث تقویت مشارکت فعال شهروندان در امور سیاسی و اجتماعی می‌شود. شفافیت از جمله شرایط مهم برای جهت‌گیری اراده و تصمیم اشخاص است که این اراده، نقش مهمی در شکل‌گیری جامعه مردم سالار دارد. بنیان شفافیت بر نظریه‌های دموکراسی مشورتی است که معتقدند شفافیت باید دربرگیرنده طیف وسیعی از ساز و کارهایی باشد که مشارکت شهروندان در سیاست‌گذاری‌ها را از طریق دسترسی مؤثر به روندها و برآیندهای سیاست‌گذاری ممکن کند. (طاهری و ارسطاء، ۱۳۹۵: ۵-۱۲) ابهام در بیان و دوری از صراحت از جمله مؤلفه‌هایی است که در فرهنگ سیاسی ایران بخصوص در میان نخبگان سیاسی به چشم می‌خورد. عدم شفافیت در عرصه سیاست ایران را می‌توان در بعضی عملکردها و تصمیمات دولت و روابط آن با شهروندان مشاهده کرد، سانسور رسانه‌های منتقد، عدم پاسخگویی مسئولان به مشکلات مردم و ... اجماعاً نشانگر سیستمی غیرشفاف است. به بیان دیگر اصطلاح "رسانه" یک برچسب خاص انعطاف‌پذیر در محیط دیجیتال است و می‌تواند برای پوشش هر چیزی از سازمان‌های رسانه‌های سنتی گرفته تا وبلاگ‌ها و رسانه‌های اجتماعی گرفته تا وبسایت‌های دولتی، سازمان‌های غیردولتی یا گروه‌های لابی یا فیدها و سایر برنامه‌های کاربردی دیجیتال استفاده شود. دولت شفاف بنیان نیازمند نهادهای پاسخگو، رسانه آزاد و جامعه مدنی قوی است. واضح است که این نهادها از کشوری به کشور دیگر متفاوت هستند و در هر موقعیت و مجموعه‌ای از مسائل متفاوت است.

بحث و نتیجه‌گیری

شفاف‌سازی فرایندی است که در کنار در دسترس بودن اطلاعات، شامل مشارکت فعال در حصول، توزیع و ایجاد دانش می‌باشد. دولت شفاف بنیان مدلی است که از شفافیت ناشی می‌شود. در دولت شفاف بنیان در تمام امور از جمله امور سیاسی و اقتصادی و... مردم حق اطلاع از امور دولت را دارند زیرا ارتباط مستقیم با حال و آینده مردم دارد. در چند دهه گذشته ارتباطات مردم در جهان با استفاده از فناوری ارتباطات گسترش یافته است و مردم در سرتاسر جهان از ریزترین امور در سایر نقاط به سرعت مطلع می‌شوند. در این دوره دولت‌ها کمتر مجال پنهان‌کاری دارند زیرا ارتباطات یعنی چشم و گوش مردم همواره نظاره‌گر اعمال دولت مردان است. رسانه‌ها که توسط جامعه مدنی حمایت می‌شوند، می‌توانند به‌عنوان پل ارتباطی بین حاکمان و حکومت‌شوندگان عمل کنند، خدمات عمومی را مورد بازخواست قرار دهند (بنابراین استانداردها را بهبود بخشند) و مردم را درگیر کنند (در نتیجه دموکراسی را تقویت کنند). با اینحال در حال حاضر، شکاف بین دولت‌ها، رسانه‌ها و مردم اغلب گسترده است، عدم اعتماد وجود دارد، و بسیاری از رسانه‌ها برای پل زدن آن ناتوان هستند لذا مسئولیت‌پذیری قوی مهم است و زمانی که بر اساس آن عمل می‌شود، به نفع همه است چرا که مردم را قادر می‌سازد تا بدانند دولت چگونه کار می‌کند، و چگونه می‌توانند در مواقعی که مشکلات پیش می‌آید جبران خسارت کنند. این تضمین می‌کند که وزرا و کارمندان دولت در راستای منافع مردمی که به آنها خدمت می‌کنند عمل می‌کنند از سوی دیگر پاسخگویی بخشی از حکمرانی خوب است و می‌تواند اعتماد و مشروعیت دولت را در نزد مردم افزایش دهد.

محدودیت‌های پژوهش حاضر را می‌توان بدین شرح ارائه داد:

- ضعف رسانه‌ها در ایفای کارکرد خود، موانع دسترسی به اطلاعات، سانسور اطلاعات، عدم پاسخگویی، ناتوانی دولت در استفاده از کانال‌های مختلف برای شفافیت، بی‌اعتمادی، عدم انتشار اطلاعات بصورت آزادانه و مستقیم از جمله موانع شفافیت اطلاعات است که می‌شود با برداشتن قدم مفید و مستمر در راستای خصوصی‌سازی بخش تولید سازمان‌های همچون سازمان صدا و سیما نقش موثری در راستای بهبود عملکرد رسانه‌ها در راستای آرمان اصلی آنها یعنی اطلاع‌رسانی به موقع و صحیح برداشت.

- رسانه ملی در کشورمان می‌تواند نقش مهمی در جامعه و نظام سیاسی بر عهده گیرد و باعث همبستگی و انسجام ملی گردد. رسانه ملی در کشور ما به خاطر مسائل متعددی هنوز نتوانسته رسالت اصلی خود را ایفا نماید به طوریکه صاحب‌نظران عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و ارتباطات کارکرد کنونی آن را در بخش‌های متفاوت در جامعه از جمله فرهنگ‌سازی برای رهنمون ساختن جامعه به سمت توسعه سیاسی هدفمند مناسب و مفید ندانسته‌اند. رسانه ملی ما باید به واسطه نقش مهمی که دارد خلا جامعه سیاسی فعلی در ایران را در نبود نهادهای مدنی جبران کند. اگر امکانات فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و نوسازی شیوه‌های اجرایی‌ای که از آن به عنوان "دولت الکترونیکی" تعبیر می‌شود، با تصویب و اجرای درست قوانین آزادی اطلاعات همراه شود، به میزان چشمگیری بر کارآمدی نظام اداری کشورها در راستای شفافیت افزوده خواهد شد.

- در نهایت می‌توان گفت: با تغییر در باورها، افکار و نحوه نگرش کارکنان می‌توان در توانمندسازی آنها بمنزله یک رهیافت انگیزش درونی شغلی با مهیا کردن بسترها، فرصت‌هایی برای شکوفایی استعدادها، توانایی‌ها، شایستگی‌های افراد ایجاد کرد. بدین معنی که آنها باید به این باور برسند که توان و شایستگی لازم جهت انجام وظایف را به طور موفقیت آمیز داشته و احساس کنند که قدرت تأثیرگذاری بر نتایج شغلی را دارند. لذا برای توانمندسازی بایستی به افراد قدرت داد که این مسئله از طریق دادن تشویق افراد به مشارکت، اتخاذ تصمیمات، بیان ایده‌ها، واگذاری اختیار به آنها، اعمال نفوذ و همین‌طور مسئولیت دهی به افراد، محقق می‌شود. به همین دلیل است که مشارکت شکل موثری از توانمندسازی است و سبب افزایش آن می‌شود و توانمندسازی نیز در مقابل سبب بهسازی و ترقی عملکرد و سلامت فردی می‌شود.

در نهایت با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادات زیر ارائه میشوند: (موضوعات اساسی که در اجرای دولت شفاف بنیان بر اساس مدل ارائه شده)

۱- نگرش سازمانهای دولتی اجرای دولت شفاف بنیان به تعهد سیاسی از سطوح بالا، هم برای اطمینان از تخصیص منابع لازم و هم برای غلبه بر دیدگاههای مبهم در مورد آن نیاز دارد. انگیزه‌های دولت مرکزی از اجرای مقررات دولت شفاف بنیان به اشتراک گذاری اطلاعات دولت به منظور ارتقاء توسعه اقتصادی، بهبود زندگی مردم، تقویت اعتماد بین مردم و دولت، مهار فساد دولت و ترقی دولت بهتر در همه سطوح دولت است.

- ۲- چالش دولت‌ها اینست: حمایت از رسانه‌های آزاد و آزادی بیان به عنوان اصل اصلی باز بودن- برای اطمینان از آزادی اطلاعات و سایر قوانین، سیاست‌های دسترسی به طور کامل درک شده و به طور موثر اجرا می‌شود. - آموزش فعال‌تر مردم (و رسانه‌ها) در مورد برنامه دولت آزاد و اهداف آن- گنجاندن رسانه‌ها در تصمیم‌گیری در مورد نحوه ابلاغ سیاست‌های دولت شفاف بنیان- حصول اطمینان از انتشار اطلاعاتی که به زندگی و نگرانی‌های شهروندان مربوط می‌شود و به موقع و قابل استفاده منتشر می‌شود.
- ۳- آموزش: دانش بوروکراتیک الزامات قانونی برای اجرای دولت شفاف بنیان ضروری است. آموزش کارمندان دولت در مورد مقررات قانونی و فرآیندهای مدیریتی، دانش و آگاهی را در مورد الزامات قانونی تسهیل می‌کند و ممکن است منجر به نتایج امیدوارکننده برای همه طرفین شود.
- ۴- ظرفیت دولت: سیستم‌های مدیریت ناکافی سابق مانع از رسیدگی مؤثر به درخواستها می‌شوند. سیستم‌های مدیریت فعلی و سیستم‌های تشویقی سازمانی در سازمان‌های دولتی محدودیت‌های مهمی در اجرای دولت شفاف بنیان دارند.
- ۵- منابع: دولت مرکزی باید یک الگوی اجرایی برای اجرای دولت شفاف بنیان در سطح استانها و ایالتها تعیین کند تا آنها ظرفیت الزم برای اجرا را کسب کنند.

منابع

- ابراهیم پور، حبیب؛ طاهر، روشندل اربطانی. (۱۳۸۷)، "بررسی جایگاه رسانه ملی در الگوی حکمرانی پایداری در ایران". **نشریه مدیریت دولتی**. دوره ۱. ش ۱، صص ۶-۱۰.
- ابطحی، سیدحسین؛ عابسی، سعید. (۱۳۹۵). توانمندسازی کارکنان و واگذاری کار و تفویض اختیار. تهران: فوژان. چاپ ۲.
- استراس، آنسلم؛ جولیت ام، کوربین. (۱۳۹۰). اصول روش تحقیق کیفی نظریه‌مبنایی: رویه‌ها و شیوه‌ها. ترجمه: بیوک محمدی. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- بهرام زاده، حسینعلی. (۱۳۸۲). "توسعه پایدار". **ماهنامه تدبیر**. ش ۱۳۴. صص ۳۵-۴۰.
- بیابانی، غلامحسین؛ ذوقی، بهنام. (۱۳۹۷). "رسانه‌ها ابزاری برای ترویج شفافیت و مقابله با فساد سیاسی و مالی". **رسانه**. ش ۳ (پیاپی ۱۱۲).
- پالتز، دیوید. (۱۳۹۲). ارتباطات سیاسی در عمل. ترجمه مهدی شفقتی. انتشارات سروش. چاپ ۲.

- ترنر، مارک؛ دیوید، هیوم. (۱۳۷۹). حکومت‌داری، مدیریت و توسعه. ترجمه: عباس منوریان. نشر: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- توکلی، فائزه. (۱۳۹۰). "نقش رسانه‌ها در دموکراسی فرهنگی جهان معاصر". **مطالعات میان رشته‌ای در رسانه و فرهنگ**. سال اول. ش ۱. صص ۹۵-۹۷.
- جلیلی، سودابه. (۱۳۸۹). "پاسخگویی و اثر بخشی نظام‌های نظارتی". **فصلنامه مدیریت دولتی**. سال اول. ش ۱. صص ۱۲۱-۱۲۷.
- حقیقی، محمد؛ منوریان، عباس؛ قوام پور، سعید؛ رسولیان، سعیده. (۱۳۸۸). "بررسی عوامل موثر بر موفقیت برنامه‌ریزی استراتژیک در شرکت ملی گاز ایران". **نشریه مدیریت بازرگانی**. ش ۳. صص ۱۳-۱۸.
- زاهدی، شمس السادات؛ خانباشی، محمد و رضایی، الهام. (۱۳۹۰). "افزایش اعتماد عمومی بر پایه ارتقای فرهنگ پاسخ‌گویی". **پژوهش نامه مدیریت اجرایی**. سال سوم. ش ۵. صص ۸۰-۸۲.
- شهبازی، مهدی؛ حسن، درویش؛ فرهاد، زارعی. (۱۳۹۱). "تأثیر پاسخگویی عمومی بر بهبود اعتماد عمومی شهروندان". **فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی**. سال اول. ش ۱. صص ۵۵-۵۷.
- طاهری، محسن؛ محمد جواد، ارسطو. (۱۳۹۵). "بررسی تطبیقی مبانی اصل شفافیت از دیدگاه اسلام و نظریه حکمرانی خوب". **پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب**. دوره سوم. ش ۳. صص ۵-۱۲.
- عبدالحسین زاده، محمد. (۱۳۹۹). "تبیین مفهوم شفافیت و کاربرد آن در عرصه حکمرانی و اداره امور دولتی". **فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان**. ش ۲(۸). صص ۲۰۶-۱۷۸.
- قاسمی اسفهان، لیلا؛ خباز باویل، صمد. (۱۳۹۹). "الگوی شفاف سازی عملکرد سازمانهای دولتی". **مجله مدیریت سازمان‌های دولتی**. ش ۹(۱). صص ۱۲۲-۱۰۷.
- کاپالن، رابرت اس؛ نورتون، دیوید پی. (۱۴۰۰). سازمان‌های استراتژی محور. مترجم: پرویز بختیاری. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی. چاپ ۱۸.
- کازنوو، ژان. (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی. ترجمه: باقر ساروخانی و منوچهر محسنی. تهران: اطلاعات. چاپ ۱۰.
- الوانی، مهدی؛ حسن، دانایی فرد. (۱۳۸۰). "مدیریت دولتی و اعتماد عمومی". **فصلنامه دانش مدیریت**. ش ۵۵. صص ۱۵-۱۸.
- وبستر، فرانک. (۱۳۸۴). نظریه جامعه اطلاعاتی. ترجمه: مهدی داودی. تهران. نشر: اداره نشر وزارت امور خارجه. چاپ ۲.

- Abtahi, Seyed Hossein; Abesi, Saeed. (2016). *twanmndsaza kearkenana w wagudara kear w tfwad akhtaar*. Tehran: Foujan. 2nd edition. (In Persian)
- Alwana, mhda shsn, danaaa frd. (2001), "mdarat dwlta w a'etmad 'emwma". *fslnamh dansh mdarat*. sh 55. ss 15-18.
- Aucoin P and Heintzman R, (2000), 'The dialectics of accountability for performance in public management reform', *International Review of Administrative Sciences*, vol. 66, pp. 45-55.
- Babaay, mhmwd fhamyfr, speadh. (2013). "wajeguyhay rsanhhay nwan walguwhay artbaty". *fslnamh mtal'eat mly ktabdary w sazmandhy atla'eat*. sh96.
- bhram zadh, hsyn'ela. (2003). "tws'eh peaadar". *mahnammh tdbar*. sh 134. ss35-40.
- Brandes, Leif & Darai, Donja, (2017), "The value and motivating mechanism of transparency in organizations", *European Economic Review*, 98: 189-198.
- 'Eqala, sad whad. (2005). "tws'eh dr 'esr artbatat w jam'eh atla'eata". *fslnamh rsanh*, sh 64. ss65-69. (In Persian)
- jlala, swdabh. (2010). "peashguw'ea w athr bkhsa nzamhay nzarta". *fslnamh mdarat dwlta*. sal awl. sh1. ss 121-127.
- abrahym pewr, hbab shahr, rwsndl artbany. (2008), "brrsy jayguah rsanh mly dr alguwy hkmrany peaydary dr aaran". *nshryh mdyryt dwlty*. dwrh 1. sh1, ss 6-10.
- Baabana, ghlamhsan shdwqa, bhnam. (2018). "rsanhha abzara braa trwaj shfafat w mqablh ba fsad saasa w mala". *rsanh*. sh 3 (peaapea 112). s87-91. (In Persian)
- Dadguran, sadmhmd. (2013). *mbany artbatat jm'ey*. nshr thran: farwzh. cheape 19. (In Persian)
- drwdy, frabrz. (2008). "tathar rsanh dr sakhtar qdrt". *mjlh ktab mah klaat*. sh 12. ss24-25.
- 'Eawdy, mhmdrham. (2009). "mdarat rsanhay w mhndsy afkear 'emwmy". *mjlh mtal'eat trbaty w rwanshnasy*. sh36, s260.
- 'Ebdalhsan zadh, mhmd. (2020). "tbaan mfhwm shfafat w kearbrd an dr 'ersh hkemrana w adarh amwr dwlta". *fslnamh saast haa rahbrda w kelan*. sh 2(8). ss 206-178.
- Emslie, Rowan, Researcher, MPP Hertie School of Governance, (2015). "The Media and Open Government", *An independent report into the Open Government Partnership*, p: 6.
- Frqana, mhmdmhda shmsaaa naa, raman. (2017), "t'eaml rsanhhay jm'ea w fnawryhay nwan artbata shbaznmaaa aqtsad mqawmta dr fday mjazy". *fslnamh mtal'eat rsanhhay nwan*, sal swm, sh10, ss 210-250.
- Guerin, Benoit., McCrae, Julian., Shepherd, Marcus., (2018), *Accountability in modern government Recommendations for change*, Institute for Government, pp: 23-33. www.instituteforgovernment.org.uk/accountability-modern-government.
- Harinoto, H. (2016). *Spiritual Working Ethos as a Forming Foundation for Working Commitment and Perception of Employees Working Culture*. *Journal of Education and Practice* (7)7, pp: 72-75.
- Heller, Nathaniel. (2012). *A working definition of open government*. *Global Integrity Commons*.

- Hqaqa, mhmmd mnnwraan, 'ebas qwam pewr, s'ead rswlaan, s'eadh. (2009). "brrsa 'ewaml mwthr br mwfqat brnamhrazaa astratjeake dr shrket mla guaz aaran". nshrah mdarat bazrguana. sh 3. ss 13-18.
- Jung, k & Park, H.W.(2015), A semantic (TRIZ) network analysis of South Korea's "Open Public Data" policy, 353-358. <http://dx.doi.org/10.1016/j.giq/2015.03.006>.
- kaznww, jean. (2008). jam'ehshnasa wsaal artbat jm'ea. trjmh: baqr sarwkhana w mnnwchehr mhsna. thran: atla'eat. cheape10. (In Persain)
- keapealn, rabrt as mnrwtwn, dawad pea. (2021). sazman haa astratjea mhwr. mtrjm: perwaz bkhtaara. thran: antsharat sazman mdarat sn'eta.cheape 18. (In Persain)
- Levin, Mark, Georgy Satarov, (2000),"Corruption and institutions in Russia", European Journal of Political Economy, Vol. 16.PP: 110-128.
- Lindstedt, C., & Naurin, D. (2010). "Transparency is not enough: Making Transparency Effective in Reducing Corruption". International Political Science Review, 31(3), 301-322.
- Maria A. Moore, John Huxford, Jennifer B. Bethmann, (12 Oct 2017). "National Security Whistleblowers and the Journalists Who Tell Their Stories: A Dangerous Policy Dance of Truth-finding, Truth-telling, and Consequence" In Corruption, Accountability and Discretion, PP: 229-234.
- Maria. A; Moore, John Huxford; Jennifer B. Bethmann, (12 Oct 2017). "National Security Whistleblowers and the Journalists Who Tell Their Stories: A Dangerous Policy Dance of Truth-finding, Truth-telling, and Consequence" In Corruption, Accountability and Discretion, pp 229-234.
- m'etmdnjead, kazm. (2015). wsaal artbat jm'ey. thran: danshguah 'elamh tbatba'ey. cheape 10. (In Persain)
- nakewnhad, aawb ftha, mhmdjwad. (2020)." brrsa kearkerdha w tatharat rsanh haa nwan br m'ena w kensh jnbshhaa ajtma'ea jdad". jam'eh frhngu w rsanh. dwrh 9. sh 36. ss 129-156.
- njf pewr, sh'eban mhmmdjwad, hq shnas. (2009)."jraan azad atla'eat w mbarzh ba fsad". dw hfth namh guzarsh pejewhsha sazman bazrsa kel keshwr. sal dwm. sh 9. ss 15-17.
- Norris, Pippa (2010), "Public Sentinel: News Media and Governance Reform". World Bank. World Bank, pp: 56-108.
- Oracle: Public Sector (2012). Transparency in the Public Sector: Its Importance and How Oracle Supports Governments Efforts, an Oracle White Paper.
- Paltz, David. (2013). artbatat saasy dr 'eml. Translated by Mehdi Shafqat. Soroush Publications. 2nd edition. (In Persain)
- Qasma asfhan, lala khbaz awal, smd. (2020). "alguwa shfaf saza 'emlkerd sazmanhaa dwlta". mjhl mdarat sazman haa dwlta. 9sh(1). ss 122-107. (In Persain)
- Qhrmana afshar, aasr mhda, sh'eban naa mnswr, 'ela, dshta.(2022). "hkemrana alketrwnake khwb w nzrah dwlt baz: rwakerd hqwqa". pejewhshhaa nwan hqwq adara. dwrh 5. sh 15. s 281. (In Persain)

- Qla pewr, aran 'ela, pearan njead.(2008)."artqaa a'etmad 'emwma w dmwkerasa alketrnakea tbaan nqsh dwlt alketrnake". fslnamh mdrs 'elwm ansana. dwrh 12. sh1. ss 13-16. (In Persain)
- Sarwkhany, baqr. (2012). jam'eh shnasy nwan artbatat (rsanhha dr jhan amrwz). nshr thran: atla'eat. cheape 1. (In Persain)
- Shhbaza, mhda shsn, drwash fhrhad, zar'ea.(2012). "tathar peaskhguwaa 'emwma br bbbwd a'etmad 'emwma shhrwndan". fslnamh mdarat sazman haa dwlta. sal awl. sh1. ss 55-57. (In Persain)
- Skerkhwah, awns. (2000). tkenwlwjeyhay artbaty w jam'eh atla'eata. thran: anwshh. cheape 1. (In Persain) –Strauss, Anselm; Juliet M., Corbin. (2011). aswl rws thqqa keafy nzryh mbnasy: rwyhha w shawhha. Translated by: Buyuk Mohammadi. Tehran: Humanities and Cultural Studies Research Institute Publications. (In Persain)
- Stapenhurst, R. (2000), The media's role in curbing corruption, Washington, DC, World Bank Institute.
- Tahra, mhsn mhmmd jwad, arsta. (2016). "brsa tbaqa mbana asl shfafat az dadguah aslam w nzrah hkemrana khwb". pejewhsh tbaqa hqwq aslam w ghrb. dwrh swm. sh 3. ss 5-12.
- Turner, Mark; David, Hume. (2000) .hkewmt dary, mdarat w tws'eh. Translated by: Abbas Manovarian. Published by: Public Administration Training Center. (In Persain)
- Twkela, fa'ezh. (2011)."nqsh rsanhha dr dmwkrazy frhnguy jhan m'ear". mtal'eat myan rshthay dr rsanh w frhngu. sal awl. sh 1. ss 95-97.
- Veljković, N., Bogdanović-Dinić, S., & Stoimenov, L. (2014). Benchmarking open government: An open data perspective. Government Information Quarterly, 31(2), 278-290.
- Wbstr, franke.(2005). nzrah jam'eh atla'eata. trjmh: mhda dawda.thran.nshr: adarh nshr w zart amwr kharjh. cheape 2. (In Persain)
- Weinstein, J., & Goldstein, J. (2012). The Benefits of a Big Tent: Opening up Government in Developing Countries: A Response to Yu & Robinson's the New Ambiguity of Open Government. UCLA L. Rev. Discourse, 60, 38.
- Zahda, shms alsadat kxanbasha, mhmd w rdaaa, alham. (2011). "afzaash a'etmad 'emwma br peeah artqaa frhngu peaskh guwaa". pejewhsh namh mdarat ajraaa. sal swm. sh 5. ss80-82.